

РЕЦЕНЗИИ И ОБЗОРИ / REVIEWS AND SURVEYS

НОВИ ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА ПРЕД СЪВРЕМЕННАТА БЪЛГАРИСТИКА

МАРТИН ХЕНЦЕЛМАН (изд.) Лингвистични перспективи в БЪЛГАРИСТИКАТА. СТАНОВИЩА – ИНОВАЦИИ – ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА. СБОРНИК В ЧЕСТ НА ПРОФ. Д.Ф.Н. ХЕЛМУТ ШАЛЕР. ПО СЛУЧАЙ НЕГОВАТА 80-ГОДИШНИНА. SLAWISTIK, 8. BERLIN: FRANK & TIMME, 2020. 342 С.

Представя се колективната монография „Лингвистични перспективи в българистиката. Становища – иновации – предизвикателства“, издадена под научната редакция на д-р Мартин Хенцелман. Включените материали са посветени на 80-годишнината на немския българист проф. д.ф.н. Хелмут Вилхелм Шалер. Авторите разглеждат широк кръг от проблеми, свързани с българистика у нас и в чужбина. Поставя се акцент върху теоретикоприложния аспект на българистичните изследвания, поради което изданието би предизвикало сериозен интерес сред езиковедите, занимаващи се със славистика и проучване на балканския езиков ареал. Заслужават особено внимание усилията на д-р Мартин Хенцелман да популяризира делото на проф. Хелмут Вилхелм Шалер.

NEW CHALLENGES IN CONTEMPORARY BULGARIAN STUDIES

MARTIN HENZELMANN (EDITOR): SPRACHWISSENSCHAFTLICHE PERSPEKTIVEN DER BULGARISTIK. STANDPUNKTE – INNOVATIONEN – HERAUSFORDERUNGEN. FESTSCHRIFT FÜR PROF. DR. DR. H.C. HELMUT WILHELM SCHALLER ANLÄSSLICH SEINES 80. GEBURTSTAGS. SLAWISTIK; 8. BERLIN: FRANK & TIMME, 2020. 342 S.

This book review highlights the volume edited by Martin Henzelmann entitled “Linguistic Perspectives in Bulgarian Studies”. It is dedicated to the 80th anniversary of the German slavistic professor Helmut Wilhelm Schaller. The contributors cover a wide range of topics related to Bulgarian studies. The volume is highly recommended to the scientific community, which, in particular, holds true for scholars working in the area of Slavonic and Bulgarian studies, but also for interested scholars and readers.

През април 2020 година бе отбелязан 80-годишният юбилей на изтъкнатия немски българист, балканист, езиковед и историк Хелмут Вилхелм Шалер. Проф. Шалер, който се ползва с висок авторитет в нашата страна, редовно участва в големи българистични конференции и конгреси, автор е на сериозен брой публикации върху различни лингвистични проблеми на българския език. Удостоен е с важни отличия и награди за безспорните си заслуги в областта на науката и образованието. За приноса си към развитието на българистиката и популяризирането на българския език по света той е избран за доктор хонорис кауза на Софийския университет. Носител е на Орден „Св. св. Кирил и Методий“, на Почетния знак на Софийския университет „Св. Климент Охридски“ със синя лента и др. И в момента продължава активно да се занимава с проблемите на българския език, литература и културна история, за което свидетелстват най-новите му монографии (Schaller 2018; Schaller 2019; Schaller 2020).

Новоиздадената колективната монография „Sprachwissenschaftliche Perspektiven der Bulgaristik. Standpunkte – Innovationen – Herausforderungen“ [„Лингвистични перспективи в българистиката. Становища – иновации – предизвикателства“] в чест на проф. Хелмут Вилхелм Шалер е поредното доказателство за уважението и авторитета, с които се ползва като учен в световен мащаб. В нея са включени материали от известни българисти и слависти, които с изследванията си отдават почит на този забележителен учен.

Уводната част на монографията („Ad multos annos!“) е дело на Зигрун Комати (с. 11–17). Представена е академичната биография на проф. Х. Шалер с акцент върху основните етапи от кариерата му и дейности за популяризиране на българската филология не само в Германия, но и по света. Отбелязва се активната дейност на Хелмут Шалер за създаване на Германско-българското дружество за културен обмен между Германия и България и е направен опит за открояване на неговите лични инициативи за стимулиране на немско-българските академични връзки.

Вторият раздел на сборника, озаглавен „Българският език през миналото и настоящото“, съдържа изследвания, насочени към актуални проблеми на българската лингвистика. Стефка Георгиева и Светлана Шулежкова анализират фразеологичните иновации на българския и руския език в условията на глобализацията през XX и XXI век (с. 21–38). Авторките сравняват фразеологичните структури, които са характерни за двата езика и които се създават в контекста на транснационалните медийни мрежи. Застъпва се тезата, че политическите иновации играят роля в създаването на нови фразеологизми. Статията на Доналд Дайер, посветената на проучванията върху машинния превод на български език, също привлича вниманието с актуалността си. Авторът се фокусира върху граматически обекти и тяхната топикализация. Въпреки широката разпространеност на компютърния превод на лексикални единици, онлайн преводаческите системи не са в състояние да реагират адекватно на думи, чиято правилна семантична интерпретация зависи от фонологичен маркер, каквато функция изпълнява например словното ударение (с. 39–57).

Третият раздел на книгата разглежда проблемите на етимологията, културологията и езиковите контакти. Теде Кал се фокусира върху обмена на знания и културни трансфери през османския период от историята на България, като разглежда съжителството на българи, сефаради и турци. В статията се акцентира върху межкултурните аспекти на ежедневието в следните области: военното дело (през призмата на еничарите и спахиите), търговията (през призмата на текстилното производство) и образованието (през призмата на книгопечатането) (с. 61–77). Алексис Манастер Рамер разглежда въпроси от областта на историческата лингвистика, които са обвързани с изучаването на етимологичните проблеми на славянските и други езици (с. 79–124). За целите на изследването си той използва речници на български език, хърватски език, на балтийски и други езици, анализира теоретичните им основи и акцентира върху отделни спорни явления. Умалителните съществителни имена в българския език с основи от турски произход са в центъра на вниманието на Зоя Барболова (с. 125–153). Анализирани са процесите на създаване на умалителни и хипокористични съществителни имена. Турцизмите (или, както отбелязва З. Барболова, по-точно, османизмите) и форманти от турски произход имат безспорно влияние върху българския език, като в настоящата статия им е направена класификация. Особено внимание заслужава изследването на Мартин Хенцелман, който проучва калкираните хибридни форми в българския език (с. 155–179). Авторът се фокусира върху елементи с хибриден строеж, заети от руски, френски и турски език, както и върху новопоявили се калки в областта на юридическата терминология на Европейския съюз.

Четвърта част от монографията е посветена на въпросите, свързани с приложението на книжовната норма в румънския Банат, където се използва специфичен вариант на българската езикова норма, наричана от чуждестранни българисти и слависти „банатски книжовен микроезик“. Част от проблемните аспекти, свързани с нормата на този малцинствен език и нейната динамика, са представени от Маринела Младенова (с. 183–214). Става ясно, че стандартизирането на език на определено малцинство е комплексен проблем, чието решение, макар и трудно, е възможно. Материалът показва историческите компоненти, които са важни за разбирането на особеностите на българския говор в Банат. Тенденциите в условията на глобализация, активизираната интернет комуникация, както и тяхното значение за българите в Банат са предмет на изследването на Клаус Щайнке (с. 215–233). Фактът, че езикът на българите в Банат е с малък брой носители и е подложен на постоянен риск от изчезване, не създава обаче пречки за изявата им в дигиталното пространство и активно им включване в интернет форуми.

Заклучителният раздел на колективната монография е посветен на българския език в областта Буджак в Украйна. Този район е част от Бесарабия, където редица български „острови“ са запазили своя език и традиционни обичаи. Иван Илиев проучва произхода на населението в селата Луциновка и Суворово, които се намират в близост до молдовската граница, както и спецификата на техните говори (с. 237–299). Въз основа на достъпните в момента

данни се посочва, че няма категорични доказателства за конкретната животопис на първите заселници в двете села, независимо от съществуващите хипотези. Авторът аргументирано доказва, че произходът на местните българи се отразява върху развитието на диалектите и се проектира върху други особености на това население. Последната статия е на Валентина Колесник. Посветена е на характерните черти на българските преселнически говори в Украйна, които авторката определя като олшански, чушмелийски и чийшийски тип говори (с. 301–334). Проследява се историята и етапите при заселването на българите в северното Причерноморие, като се представят особеностите на местните български говори с акцент върху анализа на редки думи и опит за проблематизиране значението на езиковите контакти.

В рецензирания сборник е включено приложение, в което се представят авторите с информация за техните научни интереси и изследователска дейност (с. 337–340).

Статиите в сборника “Sprachwissenschaftliche Perspektiven der Bulgaristik. Standpunkte – Innovationen – Herausforderungen” [„Лингвистични перспективи в българистиката. Становища – иновации – предизвикателства“] са съставени на български, английски, немски и руски език. Разгледаните теми са посветени на актуални лингвистични проблеми: минало и настояще на българския език и култура, актуални аспекти на фразеологията, емпрунтологията и езиковите контакти; българската диаспора в контекста на глобализиращия се свят и др. Съдържанието на сборника отразява широкия кръг от проблеми, с който проф. Хелмут Вилхелм Шалер се занимава от десетилетия. Безспорен факт е, че този виден немскоезичен българист има голям принос в развитието на германско-българските отношения в областите науката и културата. Активен застъпник за утвърждаването и разпространението на българистиката в Германия, той се отличава с оригиналност в своя подход за промотиране на българистичните изследвания и значението на българската наука и култура за съвременна Европа. Многопосочната дейност и богато творчество на проф. Хелмут Вилхелм Шалер, както и неговата сила да привлича съидейници за развитието на българистиката по света намират в рецензирания сборник естествено и адекватно отражение, за силата на което много допринася безкористната нагласа на Мартин Хенцелман – съставител и редактор на колективната монография. Без системността и акуратната немска настойчивост на съставителя не би се получил такъв ценен колективен труд, мемориализирал житейската и изследователската годишнина на именития германски българист. Това е сборник с материали върху българското езикознание, културния пейзаж на българския език и неговата история и културно наследство, създаден със съпричастие, любов и признателност към големите учители. Изданието се явява пореден успех за чуждестранната българистика и несъмнено предоставя солидна основа за популяризирането на България в чужбина.

ЛИТЕРАТУРА / REFERENCES

- Schaller 2018: *Schaller, H. W.* Die bulgarische Sprache in Vergangenheit und Gegenwart. Vom altbulgarischen zur Sprache der Europäischen Union. Bulgarische Bibliothek begründet von Gustav Weigand. Neue Folge; 21. München. AVM.
- Schaller 2019: *Schaller, H. W.* Geschichte des nationalsozialistischen Gaus Bayerische Ostmark/Gau Bayreuth. Anspruch, Wirklichkeit, Aufarbeitung. Studien zur Zeitgeschichte; 110. Hamburg. Kovač.
- Schaller 2020: *Schaller, H. W.* Slawische Kulturgeschichte. Entwicklungen, Tatsachen und Persönlichkeiten. Symbolae Slavicae; 37. Berlin. Peter Lang.

Димитър Веселинов / Dimitar Vesselinov

✉ Проф. д.ф.н. Димитър Веселинов
Софийски университет „Св. Климент Охридски“
София 1504, бул. „Цар Освободител“ 15, България
d_vesselinov@yahoo.fr

✉ Prof. Dimitar Vesselinov, DSc
Sofia University “St. Kliment Ohridski”
15 Tsar Osvoboditel, Sofia 1504, Bulgaria
d_vesselinov@yahoo.fr

Публикувано: 30 юни 2020